

استفاده از راهبردهای خواندن برای درک بهتر مطلب در متون آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان

احمد صفری^۱

چکیده

درک مطلب در مهارت خواندن همواره جزو مهم‌ترین ارکان اصلی آموزش و یادگیری شمرده می‌شود. این مهارت برای زبان‌آموزانی که زبان را با اهداف خاص می‌آموزند و طرح درس آنها به شیوه محتوای محور است، بیشتر اهمیت دارد. زبان‌آموزانی که برای مدتی در مراکز آموزشی هستند، پس از بازگشت به کشور خود، مهارتی که می‌توانند همواره از آن بهره‌مند شوند، مهارت خواندن است. به همین جهت می‌توان با آموزش راهبردهای یادگیری، خواندن آنها را در درک متون، خودتنظیم و مستقل تربیت نمود تا در زمانی که معلمان زبان در دسترس آنها نیستند به راحتی، به یادگیری و درک و فهم متون پردازند. از آنجایی که در شیوه آموزشی نوین، استفاده از روش سنتی استادمحور به زبان‌آموزمحور تبدیل شده است و استاد نقش تسهیل‌گر را در کلاس ایفا می‌نماید، آموزش راهبردهای یادگیری به زبان‌آموزان اهمیت بسیاری دارد. این پژوهش پس از معرفی و دسته‌بندی راهبردهای خواندن (بویژه در متون آموزش زبان فارسی دانشگاه مجازی) برخی از نتایج پژوهش‌های انجام گرفته در راهبردهای خواندن را به صورت مختصر بیان می‌شود. ضرورت یادگیری راهبردها از طرف استادان زبان و آموزش آن به زبان‌آموزان، پیشرفت زبان‌آموزانی که آشنایی با راهبردها داشته‌اند از جمله نتایج تحقیقات در زمینه راهبردها بویژه در مهارت خواندن محسوب می‌شود.

کلیدواژه‌ها:

راهبردهای یادگیری، مهارت خواندن، درک مطلب، زبان‌آموزان، دانشگاه مجازی المصطفی.

۱. مدرس مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی جامعه المصطفی العالمیه
(yahoo.com@fatemi2435)

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۵/۱۵ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۰/۱۰

۱. مقدمه

زبان آموزان همیشه به دنبال بهترین و موثرین شیوه برای یادگیری زبان هستند و معلمان نیز به دنبال روشی بوده‌اند که این یادگیری را تسهیل کنند و سرعت بخشند. تا امروز پژوهش‌های بسیاری در زمینه آموزش و یادگیری زبان خارجی صورت گرفته است که بخشی از آن به راهبردهای یادگیری زبان اختصاص دارد. چگونگی آموزش و یادگیری زبان خارجی از اهمیت ویژه‌ای در نظام آموزشی هر کشوری برخوردار است. آنچه در این حوزه در سال‌های اخیر مشاهده می‌شود، آن است که توجه متخصصان تعلیم و تربیت از کیفیت تدریس معلمان به فراگیران و چگونگی یادگیری آنها معطوف شده است؛ درواقع امروز این موضوع که یادگیرندگان از چه نوع مهارت‌هایی برای فهم، به ذهن‌سپاری و یادآوری اطلاعات استفاده می‌کنند و چه عواملی بر انتخاب و به‌کارگیری این راهبردها تأثیر می‌گذارد، محور تحقیقات در حوزه آموزش «زبان خارجی» و «زبان دوم» است.

در خصوص آموزش و یادگیری زبان خارجی، یکی از مواردی که باعث ناامیدی و سرخوردگی زبان آموزان می‌شود اصطلاحاً راهبردهای تدریس و یادگیری و عدم استفاده از راهبردهای کلیدی و موثر در امر یادگیری زبان خارجی است. در زمینه آموزش زبان فارسی (به‌عنوان یک زبان خارجی) نیازهای یادگیرندگان، سبک‌ها و راهبردهای یادگیری آنها تا حد زیادی نادیده انگاشته شده است که در این خصوص می‌توان با کشف راهبردهای غالب یادگیری در زبان آموزان خارجی و آموزش راهبردهای موثر در یادگیری هر مهارت زبانی، شکاف میان تدریس و تالیف کتب با یادگیری را کاهش داد و بر بازده آموزش زبان افزود. هنگامی که معلم از راهبردهای مورد استفاده زبان‌آموزانش و چگونگی یادگیری آنها آگاه شود می‌تواند به یادگیری موثرتر آنها کمک کند. آموزش راهبردها، بسیاری از جنبه‌های کلی یادگیری زبان از قبیل نوع نقش‌های زبانی در داخل و خارج از کلاس، اهمیت کار گروهی و تلاش‌های انفرادی در یادگیری زبان، تبادل بین دقت و سلاست، ترس از اشتباهات، یادگیری در مقابل فراگیری و تفاوت بین یادگیری زبان و یادگیری سایر موضوعات را پوشش می‌دهد. (۱۳۹۲، صحرایی).

سالانه هزینه‌های بسیاری صرف تعلیم و تربیت زبان‌آموزان غیر ایرانی می‌شود

تا نتایج حاصل از آن رضایت بخش باشد؛ اما تجربه نشان می‌دهد که این آموزش، تاکنون چندان موفق نبوده است. یکی از مواردی که باعث سرخوردگی و یأس زبان‌آموزان می‌شود اصطکاک راهبردهای (Strategies) تدریس و یادگیری و استفاده نکردن از راهبردهای کلیدی و مؤثر در آموزش زبان دوم (خارجی) است.

راهبردهای یادگیری، ابزاری هستند که زبان‌آموزان برای یادگیری زبان مقصد از آن بهره می‌گیرند. درواقع راهبردهای یادگیری (استراتژی) کمک می‌کنند که زبان‌آموزان بهتر و آسان‌تر یاد بگیرند. فرچ و کاسپر، راهبردهای یادگیری را به عنوان برنامه‌ریزی بالقوه آگاهانه برای حل مشکلی که یادگیرنده در دستیابی به اهداف ارتباطی و یادگیری با آن مواجه می‌شود، تعریف می‌کنند. (Faerch & Kasper, ۱۹۸۳: ۳۶)

راهبردهای یادگیری زبان عملکردهایی هستند که استفاده از آنها از سوی زبان‌آموز فرآیند یادگیری را آسانتر، سریعتر، لذت بخشتر و موثرتر ساخته، انتقال یادگیری به موقعیت‌های جدید را ممکن می‌سازد بر

اساس پژوهش‌های مختلف، استفاده از این راهبردها در یادگیری مهارت‌های زبان تاثیر بسزایی دارد. در حوزه آموزش و یادگیری زبان انگلیسی و همچنین در زبان‌های مختلف راهبردهای یادگیری زبان مورد بررسی و شناسایی قرار گرفته‌اند. ولی در زبان فارسی به بررسی راهبردهای شناختی و فراشناختی (و اکثراً در میان فارسی‌زبانان) اکتفا شده است؛ لذا ضروری به نظر می‌رسید که در حوزه آموزش زبان فارسی (به عنوان زبان دوم) به خارجی‌ها نیز راهبردهای یادگیری شناسایی شوند. (۱۳۹۱: صحرایی)

راهبردهای یادگیری زبان عملکردهایی هستند که استفاده از آنها از سوی دانش‌آموز فرآیند یادگیری را آسانتر، سریعتر، لذت بخش‌تر و موثرتر ساخته، انتقال یادگیری به موقعیت‌های جدید را ممکن می‌سازد. (آکسفورد، ۱۹۹۰: ۲۶۱-۲۹۷)

راهبردها دارای ویژگی‌های بسیاری هستند که آکسفورد دوازده ویژگی اصلی این راهبردها را مشخص می‌کند که به جهت اهمیت می‌توان به برخی از آنها اشاره کرد: موجب دستیابی به هدف اصلی (توانش ارتباطی) است، موجب

هدایت خودکار و استقلال زبان‌آموزان می‌شوند، هدف آنها برطرف‌سازی مشکلات یادگیری است و به طور مستقیم و غیر مستقیم فرایند یادگیری را تقویت می‌کنند. (۱۵)، (Oxford: ۱۹۹۰)

نتایج پژوهش‌های انجام گرفته در حوزه یادگیری زبان حاکی از آن است که راهبردهای یادگیری زبان منجر به بهبود و پیشرفت فراگیران در حیطه‌های مختلف زبان می‌شود. (آکسفورد، ۱۹۹۴). این راهبردها زبان‌آموزان را به یادگیرندگان مستقلی تبدیل می‌کند. (۲۴-۱۳: Chamot: ۱۹۸۹)

کوهن (۱۹۹۸) نقش‌هایی را برای معلم در آموزش راهبردهای یادگیری در نظر گرفته است. او معتقد است معلم به عنوان یک شناختگر است که به زبان‌آموزان کمک می‌کند راهبردها و سبک‌های یادگیری را شناسایی کنند. معلم به عنوان یک زبان‌آموز است که تجارب یادگیری و فرآیندهای فکری خود را با زبان‌آموزان در میان می‌گذارد. معلم به عنوان یک آموزگار به زبان‌آموزان چگونگی استفاده از راهبردهای یادگیری را آموزش می‌دهد. معلم به عنوان یک هماهنگ کننده بر طرح‌ها و برنامه‌های مطالعاتی زبان‌آموزان و نیز مشکلات آنها نظارت می‌کند و در آخر معلم به عنوان یک مربی است که در مراحل پیشروی، مداوم زبان‌آموزان را راهنمایی می‌کند.

۲. پیشینه تحقیق

این پژوهش مروری بر راهبردهای یادگیری در مقاله‌ها و کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبان در مراکز آموزشی بویژه دانشگاه مجازی المصطفی است. برخی از مراکز پیشرو در آموزش زبان فارسی در ایران در متون آموزشی مربوط به خواندن از راهبردهای درک خواندن استفاده نموده‌اند که به برخی از آنها اشاره می‌شود: بنیاد سعدی، کتاب لذت خواندن برای فارسی‌آموزان سطح میانی (صحرای و دیگران، ۱۳۹۵)؛ دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین، کتاب خواندن و درک مطلب متون فارسی (میرازی حصاریان، ۱۳۹۵)؛ دانشگاه شهید بهشتی تهران، مجموعه آموزشی پرفا (میردهقان و دیگران، ۱۳۹۸)؛ دانشگاه مجازی المصطفی قم، کتاب خواندن ۱ (کولیوندی و دیگران، ۱۳۹۸)، کتاب خواندن ۲ (کرمانی و دیگران) و کتاب خواندن ۳ (مختاری و دیگران). مؤلفان در مجموعه کتاب‌های خود به برخی از مهارت‌های راهبردی در درک مطلب

اشاره کرده‌اند که در این مقاله به دلیل کثرت راهبردها در کتاب‌های دانشگاه مجازی به برخی از آنها به صورت مختصر پرداخته می‌شود.

صحرائی و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله «راهبردهای یادگیری زبان دوم: در جستجوی نمایه‌ای برای زبان فارسی» به شناسایی راهبردهای یادگیری زبان فارسی به عنوان زبان دوم در میان فارسی‌آموزان خارجی می‌پردازند. نویسندگان این راهبردها را به عنوان تکنیک‌ها یا ابزارهایی که یادگیرنده می‌تواند برای کسب دانشی از آنها استفاده کند، تعریف می‌نمایند و ابراز می‌دارند: از آنجا که راهبردها برای موفقیت در یادگیری ضروری هستند باید در طراحی برنامه درسی پیش‌بینی شود. در این خصوص می‌توان با کشف راهبردهای غالب یادگیری در زبان آموزان خارجی و آموزش راهبردهای مؤثر در یادگیری هر مهارت زبانی، شکاف میان تدریس و تالیف کتب با یادگیری را کاهش داد و بر بازده آموزش زبان افزود. از معلمان انتظار می‌رود که زبان‌آموزان را به طور صریح از این راهبردها مطلع و به آنها کمک کنند و زبان‌آموزان نیز به طور مؤثر از راهبردها استفاده کنند.

سیفوری (۱۳۹۱) تحقیقی را با عنوان «ارتقاء مهارت خواندن و درک مطلب از طریق آموزش راهبردهای فراشناختی» با هدف بررسی تاثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر مهارت خواندن و درک مطلب دانشجویان سال اول در درس زبان عمومی انجام داده است. آزمودنی‌های نگارنده این تحقیق شامل هشت گروه دانشجویان سال اول در قالب هشت کلاس هر یک با حدود سی زبان آموز در چهار رشته تحصیلی مدیریت، روان‌شناسی، مهندسی مکانیک و مهندسی کامپیوتر بودند که به طور تصادفی به چهار گروه تحقیق و چهار گروه شاهد تعیین شدند. تحلیل داده‌های تحقیق حاصل پس از آزمون خواندن و درک مطلب نشان داد که آموزش راهبردهای فراشناختی در درس زبان عمومی توانسته بود خواندن و درک مطلب آزمودنی‌های مونث و مذکر را ارتقا بخشد.

متولی (۱۳۷۶) در پایان‌نامه «بررسی تاثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر خواندن، درک مطلب و سرعت یادگیری دانش‌آموزان کلاس‌های اول دبیرستان‌های دخترانه شهرستان فردوس» به این نتیجه رسید که به کارگیری راهبردهای فراشناختی با توانایی خواندن، درک مطلب و سرعت یادگیری رابطه دارد.

داوری (۱۳۹۶) در مقاله «خواندن به مثابه یک مهارت راهبردمحور: حلقه مفقوده در نظام آموزشی ایران» ابراز می‌دارد: خواندن به مثابه یکی از مهارت‌های مهم سوادآموزی در سه دهه اخیر با حجم قابل توجهی از پژوهش‌ها همراه بوده است. به استناد این پژوهش‌ها، تقویت و بهره‌گیری موثر از این مهارت در گرو تسلط فراگیر بر راهبردهایی است که سهم بسزایی در آموزش طبیعی مهارت خواندن و درک مطلب دارد. با توجه به بهره‌گیری عملی از این دسته از راهبردها در کتاب‌های آموزش زبان اول و دوم در جوامع مختلف و بویژه جوامع انگلیسی زبان، بررسی و تحلیل کتاب‌های آموزش خوانداری زبان فارسی در نظام آموزشی نشان می‌دهد که در آموزش این مقوله تا حد قابل توجهی از راهبردهای موثر این مهارت استفاده نشده است؛ نقصی که ماحصل آن برآورده نشدن اهداف آموزش این مهارت در نظام آموزشی است. داوری با تحقیق در راهبردهای زبان انگلیسی مواردی را بیان می‌کند که در بخش بعدی به آن خواهیم پرداخت.

۳. راهبردهای خواندن

به نظر دافی (۱۹۹۳) تعریف راهبردهای خواندن عبارت است از برنامه‌هایی برای حل مشکلاتی که خواننده در درک و ساخت معنا با آنها مواجه می‌شود. به استناد بلاک (۱۹۸۶) خواه در فراگیری زبان اول و خواه زبان دوم، فراگیران در هر سطحی چه ضعیف و چه قوی، از راهبردهایی متفاوت بهره می‌گیرند. به باور پیرسون و فیلدینگ (۱۹۹۱) راهبردها نه در خلأ که از طریق آموزش آگاهانه به فراگیران منتقل می‌شود و با به کارگیری و تکرار است که درک مطلب فراگیر تقویت می‌شود. به باور مک‌نامارا (۲۰۰۷) خواندن به معنای یک مهارت شناختی، بدون بهره‌گیری از راهبردهای درک مطلب ممکن نیست. جانزن (۲۰۰۲) درباره اهمیت راهبردهای خواندن به این موارد اشاره می‌نماید:

الف) راهبردهای خواندن، درک مطلب را در فراگیر تقویت می‌کند.

ب) فراگیران را به خوانندگان حرفه‌ای مبدل می‌سازد.

ج) راهبردها به خوانندگان کمک می‌کند تا فعالانه‌تر متن را پردازش کنند، درک مطلب خود را کنترل کنند و متن را با دانش خود از دنیای بیرون پیوند زنند.

راهبردها، رویدادی منفرد نیستند؛ بلکه توالی خلاقانه‌ای از رویدادها هستند که یادگیرندگان به طور فعال، استفاده می‌نمایند. این مطلب بر نقش فعالی که خوانندگان در خواندن راهبردی دارند، تأکید دارد. برای دستیابی به نتایج مطلوب

باید چگونگی استفاده از راهبردهای خواندن آموزش داده شود. خواندن راهبردی، تنها به این معنا نیست که بدانیم از کدام راهبرد استفاده نماییم، بلکه چگونگی استفاده از آن و ادغام مجموعه راهبردها نیز مد نظر قرار دارد.

از نخستین راهبردها در حوزه فراگیری خواندن در زبان اول که بعدها به زبان دوم هم منتقل شد، می‌توان به استناد برون و پالینسکار (۱۹۸۹) به مهارت‌های چهارگانه خلاصه‌سازی، پیش‌بینی، توضیح و پرسش‌سازی اشاره کرد، اما به‌طور مشخص در حوزه فراگیری خواندن به زبان اول به استناد جانزن (۲۰۰۲) راهبردهایی جدیدتر و کارآمدتر ظهور کرده‌اند که مبتنی بر رویکردهایی علمی هستند. در این بین، رویکردهای دوگانه پایین به بالا و بالا به پایین از جمله رده‌بندی‌های باسابقه و مشهور در حوزه پژوهش‌های خواندن محسوب می‌شوند که به استناد گریب (۲۰۰۲) در مهارت پایین به بالا خواننده در سطح واژه‌ها و رمزگشایی از آنها در سطح متن باقی می‌ماند و در مهارت بالا به پایین خواننده دانش دنیای بیرون و انتظارات خود را در راستای درک متن به کار می‌گیرد. اما جدای از این رویکرد اصلی، در طبقه بندی مهم‌ترین راهبردهایی که فراگیران در آموزش خواندن بهره می‌برند، با تقسیم‌بندی‌های متعددی روبرو هستیم؛ به‌عنوان مثال، براساس بررسی جانزن (۲۰۰۲)، مهم‌ترین راهبردهای به کار گرفته شده در بین دانش‌آموزان انگلیسی زبان در فراگیری مهارت خواندن در زبان مادری‌شان عبارت است از:

الف) نگاه اجمالی

ب) پویش

ج) پیش‌بینی

د) دگرگویی

ه) پرسش‌سازی

و) استفاده از فرهنگ لغت

ز) حدس زدن

ح) یادداشت‌برداری

به نظر مک‌نامارا (۲۰۰۷) اساساً آنچه یک خواننده را از غیرخواننده متمایز می‌سازد و زمینه بهره‌گیری از متن را میسر می‌سازد، توانایی تشخیص زمان و نحوه گزینش و استفاده از راهبردهاست؛ بنابراین استفاده از راهبردهای خواندن بخشی اجتناب‌ناپذیر در آموزش طبیعی درک مطلب است که باید در تمام دوران نظام آموزشی به فراگیران آموزش داده

شود. این دسته از راهبردها باید آموزش داده شوند، تکرار و تمرین شوند تا به نحوی خودکار مورد استفاده قرار گیرند.

بررسی نمونه‌هایی از متون آموزش زبان انگلیسی مبین آن است که این متون با شماری از تمرین‌ها و تکالیف متنوع در راستای مواجهه با متن همراهند و با بهره‌جویی از راهبردهای متنوع و متناسب با سطح و نیاز خواننده، به نحوی در پی افزایش درک مطلب هستند. نمونه‌هایی از این دسته از راهبردها که در قالب تمرین‌های متنوع تجلی پیدا کرده و در مراحل مختلف خواندن مواجهه با متن موضوعیت می‌یابند، به اجمال در این بخش معرفی شده است:

- فکرکردن در باره موضوع
- پیش‌گزارش و پیش‌بینی درباره متن
- توجه به عنوان برای درک نکات اصلی متن
- فعال‌ساختن دانش قبلی درباره موضوع
- به تصویردرآوردن نکات اصلی متن
- استفاده از طرحهای تصویری
- اندیشه‌گشایی متن (بارش فکری)
- عنوان‌گذاری نمودارها
- یادداشت‌برداری
- شخصی‌سازی موضوع
- دگرگویی
- پویش متن
- خلاصه کردن متن
- نگاه اجمالی به متن، تشخیص توالی رویدادها.

۴. راهبردهای درک مطلب در کتاب‌های دانشگاه مجازی المصطفی (صلی الله علیه و آله و سلم)

راهبردهای فراشناختی و راهبردهای مطالعه به عنوان عوامل مهم و تعیین کننده پیشرفت تحصیلی شناخته شده‌اند. با اینحال، شماری از تحقیقات نشان داده است که تنها استفاده از راهبردهای مطالعه و راهبردهای فراشناختی برای بهبود عملکرد تحصیلی کافی نیست، بلکه دانش‌آموزان باید برای استفاده از این راهبردها برانگیخته شوند. (عباسیان، عابدی، نصرآزادانی و سیفی، ۱۳۹۲).

یکی از حوزه‌هایی که راهبردهای فراشناختی می‌تواند در آن کاربرد داشته باشد حوزه خواندن و درک مطلب حاصل از آن است. راهبردهای فراشناختی خواندن، تفکرات دانش‌آموزان را به هنگام خواندن نشان می‌دهد. این راهبردها، شامل سه دسته راهبردهای فراشناختی کلی، حمایتی و حل مسأله می‌شوند. منظور از راهبردهای فراشناختی کلی، آن دسته از راهبردهاست که برای تحلیل کلی متن به کار گرفته می‌شود. راهبردهای فراشناختی حمایتی، به آن دسته از راهبردهایی اطلاق می‌شود که در برگیرنده کاربرد منابع کمکی بیرونی، یادداشت‌برداری و دیگر راهبردهای عملی

است. راهبردهای فراشناختی حل مسأله، پیرامون راهبردهایی بحث می‌کند که به حل مسائل ناشی از دشوار شدن متن می‌پردازد. (حسین چاری، سماوی و کردستانی، ۱۳۸۸).

بیان راهبردهای فراشناختی کمک می‌کند تا استادان زبان بتوانند آنها را فراگیرند و به خوبی به زبان‌آموزان آموزش بدهند؛ بدین منظور برای آشنایی بیشتر با راهبردهای خواندن، برخی از راهبرد فراشناختی که برای تحلیل متن در مجموعه کتاب‌های خواندن دانشگاه مجازی المصطفی آمده است، به‌طور مختصر ارائه می‌گردد:

۴-۱. ایده اصلی بند (پاراگراف)

پاراگراف (بند)، مجموعه‌ای از جمله‌ها است که دارای یک پیام مشترک است. یکی از مهارت‌های خواندن، فهمیدن ایده اصلی هر پاراگراف است. ایده اصلی، مقصود نویسنده و مهم‌ترین پیام یک پاراگراف است. با تشخیص ایده اصلی پاراگراف شما می‌توانید درک بهتری از محتوای یک پاراگراف پیدا کنید.

تکلیف ۱:

متن درس چند پاراگراف دارد؟ این درس پاراگراف (بند) دارد.

تکلیف ۲:

پاراگراف را بخوانید و سعی کنید ایده اصلی آن‌ها را از بین ایده‌های ذیل حدس بزنید.

۱. ۲. ۳. ۴.

۴-۲. تشخیص ترتیب بندها (پاراگراف‌ها)

هنگام خواندن متن باید دقت کنید که ترتیب پاراگراف‌ها چگونه است. شما باید بتوانید تشخیص دهید کدام پاراگراف اول، کدام پاراگراف وسط و کدام پاراگراف مربوط به آخر متن است.

متن‌هایی را که قابلیت فرایند شدن و ترتیب‌گذاری دارند، می‌توان به صورت متن درهم و نامرتب قرارداد تا زبان‌آموزان آن را مرتب کنند. به تکلیف ذیل دقت کنید.

تکلیف:

جمله‌های زیر را بخوانید و به ترتیب شماره‌گذاری کنید. (۱، ۲، ۳، ۴)

- مواد اصلی آن گوشت، پیاز و نمک است. شما می‌توانید برای درست کردن این غذا گوشت سفید یا قرمز استفاده کنید.
- کباب یکی از غذاهای معروف و خوشمزه ایرانی است. بیشتر مردم ایران این غذا را دوست دارند و می‌پزند. مواد اصلی این غذا در همه جای دنیا وجود دارد.
- همانطور که دیدید روش پخت بسیار ساده بود، شما هم می‌توانید این غذای خوشمزه را درست کنید و از خوردن آن لذت ببرید.
- ابتدا گوشت را چرخ می‌کنند؛ سپس روی آتش می‌پزند. ایرانی‌ها کباب را با برنج یا نان می‌خورند.

۴-۳. پیش‌نمایش (قبل از دیدن متن)

مهارت پیش‌نمایش یا دیدن اجزای متن قبل از خواندن متن شما را برای خواندن متن آماده می‌کند. وقتی شما برای خواندن متن آماده باشید راحت‌تر متن را می‌فهمید. مهارت پیش‌نمایش متن به شما اجازه می‌دهد: ۱. هدف متن برای شما مشخص شود. ۲. درباره آنچه از پیش درباره موضوع متن می‌دانستید، فکر کنید.

تکلیف:

تصویرها، عنوان متن یا اولین جمله از پاراگراف اول را ببینید و حدس بزنید متن درباره چیست؟

۴-۴. کلی خواندن متن

منظور از کلی خوانی، خواندن تصاویر، عنوان‌ها، واژه‌های مهم و تیره شده متن است. با این کار می‌توانید درباره متن، ایده کلی به دست آورید و متوجه شوید کل متن درباره چه موضوعی است.

تکلیف:

متن درس را سریع ببینید و حدس بزنید درس درباره چه موضوعی است.

۴-۵. سریع خواندن برای پیدا کردن اطلاعات خاص

اجمالی یا سریع خواندن متن به این معنا است که گاهی از شما خواسته می‌شود، اطلاعات خاصی را از متن پیدا کنید؛ مثلاً شخصیت‌های داستان چه کسانی بودند؟ نام شخصیت اصلی داستان چه بود؟ داستان در چه زمان اتفاق افتاد؟ داستان در چه مکانی اتفاق افتاد؟ و ... همان‌طور که روشن است در متن نیاز نیست تمام متن خوانده شود؛ بلکه تنها اطلاعات مرتبط با سؤال باید خوانده شود. با این روش می‌توانید در مدت زمان خیلی کمتری، اطلاعات خاصی را سریع پیدا کنید.

تکلیف:

سؤال‌ها را بخوانید و سعی کنید خیلی سریع جواب آن‌ها را در متن پیدا کنید.

۴-۶. دقیق خوانی متن

دقیق خوانی یا خواندن برای یافتن جزئیات یکی از راهبردهای درک متن است. در این راهبرد زبان‌آموز باید آرام و با دقت مطالب و نکات مهم متن را بر اساس سؤال‌های مفهومی که از متن شده است، خوب ببیند، بفهمد و به آن پاسخ دهد.

تکلیف:

نظر نویسنده درباره چیست؟

۴-۷. عناصر داستان

همه داستان‌ها گوینده (اول شخص یا سوم شخص)، زمان، مکان، شخصیت، موضوع و نقطه اوج دارند. مهم‌ترین اتفاق داستان هم اهمیت زیادی دارد که به آن «نقطه اوج داستان» می‌گویند. ممکن است نقطه اوج داستان در ابتدا، وسط یا انتهای داستان باشد.

تکلیف ۱:

متن ذیل را بخوانید و گوینده (اول شخص یا سوم شخص)، زمان، مکان، شخصیت، موضوع و نقطه اوج را در آن پیدا کنید.

حسین رایانه را خاموش کرد. یک پتو روی سرش انداخت و لیوان چای را برداشت. به اتفاق‌هایی که برایش افتاده بود، فکر می‌کرد. باور نمی‌کرد که در یک شب طوفانی همه زندگی‌اش عوض شود. وقتی فهمید که در این امتحان قبول شده است، زندگی را به شکل دیگری می‌دید.

تکلیف ۲:

متن درس را بخوانید و گوینده (اول شخص یا سوم شخص)، زمان، مکان، شخصیت، موضوع و نقطه اوج را در متن پیدا کنید.

۴-۸. ارجاع

در هر متن، ممکن است بخواهیم یک کلمه را چندین بار تکرار کنیم. برای اینکه متن زیباتر شود، می‌توانیم گاهی به جای آن واژه، از کلمه‌های دیگری استفاده کنیم تا یک واژه خاص چندین بار تکرار نشود. به این کار «ارجاع» می‌گویند. ضمیرها معروف‌ترین کلمه‌های ارجاعی هستند که برای جلوگیری از تکرار اسم به کار می‌روند.

تکلیف:

متن درس را بخوانید و واژه‌های ارجاع را پیدا کنید.

۴-۹. پیش‌بینی کردن

پیش‌بینی: وقتی که تنها یک پاراگراف از متن را می‌خوانید، شاید بتوانید

حدس بزنید (پیش‌بینی کنید) در پاراگراف بعدی یا ادامه داستان چه اتفاقی می‌افتد. سپس با خواندن ادامه داستان متوجه می‌شوید که آیا حدس شما درست است یا خیر. با این حدس، علاقه‌مند خواهید شد متن را با جدیت بیشتری دنبال کنید تا نظر خود را ارزیابی کنید.

تکلیف:

پاراگراف اول متن درس را بخوانید و حدس بزنید آخر داستان چه می‌شود؟

۴-۱۰. مراحل انجام کار

بعضی از متن‌ها مراحل انجام یک کار را توضیح می‌دهند. در این متن‌ها از واژه‌ها و عبارت‌هایی همچون، اول، در ابتدا، سپس، در مرحله بعد، در ادامه، بعد از آن، در انتها، در آخر، در پایان و ... استفاده می‌شود. در این نوشته‌ها باید به این مرحله‌ها خوب توجه کنید تا بتوانید درک درستی از متن پیدا کنید.

تکلیف:

متن درس را بخوانید و زیر واژه‌هایی که برای مراحل انجام کار آمده‌اند، خط بکشید.

۴-۱۱. ترتیب اتفاق‌ها

در متن‌هایی که اعداد، واژه‌ها و عبارت‌هایی دربارهٔ زمان (سال، ماه، تاریخ و ...) وجود دارند به شما کمک می‌کنند که راحت‌تر ترتیب حادثه‌ها (جمله‌ها) را در متن پیدا کنید.

تکلیف:

روزشمار زندگی (سال و نوع فعالیت) را بر اساس متن در جدول زیر کامل کنید.

۴-۱۲. شباهت‌ها و تفاوت‌ها

هنگامی که متنی را می‌خوانید اگر این متن به بیان اختلاف و شباهت‌های دو چیز پرداخته باشد، شما با کمک واژه‌هایی مانند: هر دو، برعکس، اما، مثل هم، شبیه هم، مثل هم، مختلف، متفاوت، فرق و ... راحت‌تر می‌توانید شباهت‌ها و تفاوت‌ها را تشخیص بدهید.

تکلیف:

متن درس را بخوانید و شباهت‌ها و تفاوت‌های را در جدول بنویسید.

۴-۱۳. علت و معلول

بعضی از متن‌ها درباره دلیل یک اتفاق صحبت می‌کنند. در این متن‌ها می‌توانیم بفهمیم که علت یک حادثه چیست، چرا اتفاقی رخ می‌دهد و تاثیر یک چیز بر چیزهای دیگر چیست. در این متن‌ها، نتیجه معلول است و چیزی که باعث آن شده است، علت نام دارد.

تکلیف:

متن درس را بخوانید و علت و معلول‌ها را مشخص کنید و جدول ذیل را کامل کنید.

۴-۱۴. انسجام و ارتباط جمله‌ها

برای اینکه جمله‌های متن با هم ارتباط داشته باشند از کلمه‌های ارتباط دهنده استفاده می‌ود. بعضی از این ارتباط دهنده‌ها عبارتند از: اما، ولی، و، به همین علت، زیرا، چون، به دلیل اینکه و ... از میان این واژگان، «ولی و اما» برای نشان دادن تضاد، «و» برای اضافه کردن مطلبی جدید «زیرا»، «به دلیل اینکه»، «چون» و «به همین علت»، برای بیان علت به کار می‌روند.

تکلیف:

متن درس را بخوانید و زیر واژه‌های ارتباط دهنده خط بکشید.

۴-۱۵. احساس افراد در داستان

ما در هر زمانی احساس خاصی داریم. وقتی داستانی را می‌خوانیم یا می‌شنویم. با توجه به حادثه‌ها، می‌توانیم بفهمیم که افراد در داستان چه حسی دارند. بعضی از احساس‌ها عبارتند از: ناراحتی، خوشحالی، گرسنگی، تشنگی، افسردگی، ترس، استرس، عصبانیت، نگرانی، تعجب، درد، ... وقتی احساس افراد داستان را بدانیم، بیشتر می‌توانیم از داستان لذت ببریم و با آن

ارتباط برقرار کنیم.
تکلیف:

متن درس را بخوانید یا گوش کنید و جاهایی که بیان احساسات است، بیان کنید.

۴-۱۶. ایجاد تصویر در ذهن

وقتی توصیف یک مکان، منظره، و یا اتفاقی را می‌خوانیم یا می‌شنویم، می‌توانیم آن را مانند یک تصویر یا یک فیلم سینمایی در ذهنمان ببینیم. به عنوان مثال، می‌توانیم منظره‌ها را ببینیم، صداها را بشنویم، طعم غذاها را حس کنیم و حتی وسایل را لمس کنیم. وقتی در بخشی از داستان بتوانیم تصویری را تصور کنیم، به این معنا است که متن را به خوبی متوجه نشده‌ایم. این تصویر ذهنی، خواندن را لذت بخش می‌کند.
تکلیف:

متن درس را بخوانید و احساسات خود را بلند در کلاس بیان کنید.

۴-۱۷. توصیه کردن

گاهی متن‌ها مشکلات مختلف را بیان می‌کنند و راه‌حل و توصیه‌هایی برای هرکدام می‌دهند. شما باید بتوانید مشکل را از راه حل تشخیص بدهید. واژه‌هایی مانند: توصیه کردن، پیشنهاد کردن، سفارش کردن، نصیحت کردن، بهتر است، به نظر من و ... سرنخ‌هایی هستند که به شما کمک می‌کنند راحت‌تر توصیه‌های یک پزشک، مشاور، استاد، دوست و ... را از داخل متن پیدا کنید.

مثال: من مریضم، سرماخورده‌ام! پیشنهاد: باید خوب استراحت کنید.

تکلیف:

متن درس را بخوانید و زیر پیشنهادها خط بکشید.

۴-۱۸. نتیجه گیری از متن

نویسنده برای نوشتن هر متنی دلیلی دارد و بعد از خواندن متن باید بتوانیم از آن نتیجه‌ای بگیریم. اگر نتوانیم نتیجه متنی را متوجه شویم، به این معنا است که به‌خوبی معنا و ارتباط بین جمله‌ها را درک نکرده‌ایم.

تکلیف:

متن درس را بخوانید و نتیجه خود را از متن بیان کنید.

۴-۱۹. برداشت از متن

هر متن اطلاعاتی به ما می‌دهد. با استفاده از این اطلاعات، می‌توانیم اطلاعات دیگری را بفهمیم که در متن نوشته نشده‌اند؛ اما از مطالبی که می‌خوانیم، آنها را متوجه می‌شویم که به آن برداشت از متن می‌گوییم. نتیجه‌گیری با برداشت از متن متفاوت است. برداشت از متن به اطلاعاتی اشاره می‌کند که به‌صورت غیرمستقیم از متن به دست می‌آوریم؛ اما نتیجه‌گیری، علت اصلی نوشتن متن است.

تکلیف:

متن درس را بخوانید و برداشت خود را از متن بیان کنید.

۴-۲۰. خلاصه کردن

خلاصه کردن، یکی از مهارت‌های خواندن است که در آن، مهم‌ترین مطالب یک متن را مشخص می‌کنیم، به اطلاعات کم‌اهمیت توجه نمی‌کنیم، و مسائل اصلی متن را به‌صورت معنادار در کنار هم می‌گوییم یا می‌نویسیم. همه متن‌ها و حتی کتاب‌های طولانی را می‌توانیم در یک یا چند جمله خلاصه کنیم.

تکلیف:

متن درس را بخوانید و خلاصه‌ای را از متن بیان کنید.

۴-۲۱. یادداشت برداری از متن

یادداشت برداری، نوشتن اطلاعات به دست آمده از یک متن است. معمولاً از سخنرانی‌ها یا متن‌های مهم یادداشت برداری می‌کنیم تا اطلاعات مهم را فراموش نکنیم. برای یک یادداشت برداری خوب، ابتدا موضوع متن را می‌نویسیم. در کنار صفحه، شماره صفحه و تاریخ را یادداشت می‌کنیم. یادداشت برداری را با جمله‌های کوتاه و واضح در مورد نکته‌های مهم انجام می‌دهیم. حتی می‌توانیم بعضی واژه‌ها را به صورت مخفف بنویسیم. سپس دوباره یادداشت‌ها را می‌خوانیم و تصحیح می‌کنیم. تکلیف: متن درس را بخوانید و از بخش‌هایی که فکر می‌کنید مهم‌تر هستند، یادداشت برداری کنید.

۴-۲۲. مرتبط کردن مطالب با زندگی شخصی

هر متنی اطلاعاتی به ما می‌دهد که ممکن است برایمان مفید باشد یا تجربه‌هایی شبیه به آن برای ما اتفاق افتاده باشد. یکی از راه‌های درک بهتر متن‌ها، مرتبط کردن آن‌ها با زندگی شخصی ما است. تکلیف:

متن درس را با دقت بخوانید و ببینید کدام بخش از متن را در زندگی شخصی خود تجربه کرده‌اید.

۴-۲۳. پیدا کردن واژه‌های کلیدی متن

هر متن از کلمات گوناگونی تشکیل شده است. تعدادی از واژه‌های هر متن مهم‌تر از بقیه کلمات هستند. فهمیدن معنای کلمات کلیدی برای درک متن لازم است. این کلمات به شما کمک می‌کنند تا معنی همه متن را متوجه شوید. بیشتر کلمات کلیدی در عنوان متن دیده می‌شوند. اگر درک معنای آن‌ها در عنوان سخت است، سعی کنید آن‌ها را در متن پیدا کنید. متن می‌تواند کمک کند تا معنای آن‌ها را بفهمید. کلمات کلیدی معمولاً در متن تکرار می‌شوند و گاهی کلمات هم‌معنا و کلماتی با معنای شبیه به آن‌ها به جای

آنها استفاده می‌شوند.

تکلیف: واژه‌های کلیدی متن را پیدا کنید و سعی کنید معنای آن را در متن حدس بزنید.

۴-۲۴. ریشه‌یابی واژگانی

گاهی در متن واژه‌هایی را می‌بینیم که معنای دقیق آنها را نمی‌دانیم. بعضی از این کلمه‌ها را می‌توانیم به بخش‌های مختلفی تقسیم کنیم تا بتوانیم معنای آنها را حدس بزنیم. برای این کار به واژه نگاه کنید. سعی کنید آن کلمه را به یک یا چند بخش معنادار تقسیم کنید. هر قسمت را بخوانید. سعی کنید کلمه‌ای شبیه به آن را در ذهنتان پیدا کنید و این واژه‌ها را با یکدیگر مقایسه کنید. آیا می‌توانید ارتباطی میان آنها پیدا کنید؟ سپس بخش‌های مختلف را کنار یکدیگر قرار دهید و تلاش کنید معنای واژه را در جمله درک کنید.

تکلیف: واژه‌های مرکب متن را به واژگان معنایی کوچکتر تقسیم کنید و معنای واژه‌ها را پیدا کنید و سپس معنای واژه اصلی را حدس بزنید.

۴-۲۵. سرنخ‌های متن

هنگامی که متنی را می‌خوانیم ممکن است برخی از واژه‌ها را متوجه نشویم. یکی از کارهایی که برای فهمیدن معنای یک واژه مفید است، توجه به واژه‌ها و جمله‌های قبل و بعد از آن واژه است. کلماتی که اطراف یک واژه هستند می‌توانند کمک زیادی به فهمیدن معنای آن واژه کنند. برای این کار ابتدا دور واژه جدید خط بکشید، سپس به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

- واژه‌های قبل و بعد از این واژه کدام هستند؟
- این واژه‌ها چه کمکی به فهمیدن معنای این واژه می‌کنند؟
- معنای این واژه در این متن چیست؟

تکلیف:

متن درس را بخوانید. برای فهمیدن معنای واژه جدید به سؤال‌های بالا پاسخ دهید.

۵. نمونه درس تکلیف محور با استفاده از راهبرد جمله‌های پایه و پیرو

در روش تکلیف‌محور برای مهارت خواندن مراحل را در نظر می‌گیرند. یکی

از روش‌های مناسب در آموزش زبان فارسی، روش تکلیف‌محور است. در کلاسی که با این روش اداره می‌شود، زبان‌آموزان نقش اصلی را دارند. در تکلیف‌های خواندن، زبان‌آموزان باید مراحل مختلفی را طی کنند و در فعالیت‌های مختلفی شرکت کنند. هدف این فعالیت‌ها، افزایش مهارت خواندن آنها است. در این نوع کلاس، معلم خیلی صحبت نمی‌کند و بیشتر مشاور زبان‌آموزان است. معلم تکلیف‌های مختلفی طراحی می‌کند تا علاقه زبان‌آموزان را به خواندن متن افزایش دهد.

۵-۱. مرحله اول: پیش‌تکلیف

پیش‌تکلیف اولین مرحله از خواندن و درک مطلب و پیش از خواندن است که مربی تکلیف را معرفی می‌کند. مرحله پیش از خواندن به فعالیت‌هایی گفته می‌شود که پیش از شروع خواندن متن انجام می‌شوند و زبان‌آموزان را به تفکر و ابراز عقیده درباره متن ترغیب می‌کنند. مسئولیت مدرس در این بخش، تشویق زبان‌آموزان به خواندن متن به کمک فعالیت‌های جالب با تکیه بر تکلیف شفاهی است. هدف اصلی در این مرحله، اطمینان یافتن از این مسأله است که زبان‌آموزان از نظر اجتماعی، ذهنی، احساسی و فیزیکی برای خواندن متن آماده می‌شوند. در مرحله پیش‌تکلیف مربی می‌تواند از تکالیفی استفاده کند تا به فراگیران انگیزه لازم برای خواندن متن را بدهد. یکی از این راه‌ها، هدف دادن به زبان‌آموزان برای خواندن متن است. استاد می‌تواند آنچه را تا کنون آموخته شده است، مرور کند، سؤالاتی درباره زندگی و تجربه‌های شخصی فراگیران بپرسد تا ذهن آنها درگیر شود و موضوع درس را به موضوعات قبلی مرتبط کند. به عنوان مثال، وقتی موضوع درس تحصیل علم است، استاد می‌تواند پیش از شروع درس درباره رشته تحصیلی زبان‌آموز، افراد خانواده و دوستان او سؤال کند. یکی از مهم‌ترین بخش‌هایی که در پیش‌تکلیف می‌توان در نظر گرفت، آموزش مستقیم راهبردهای درک مطلب است که موضوع مقاله به همین مهم پرداخته است. در این درس پس از پیش‌تکلیف که آماده‌سازی زبان‌آموز برای ورود به متن است، از استراتژی خواندن (در این درس، جمله‌های پایه و پیرو) استفاده شده است.

الف به تصاویر نگاه کنید و بگویید در هر تصویر چه اتفاقی افتاده است؟

ب در تمرین قبل کدام اتفاق باعث شادی و کدام اتفاق باعث ناراحتی افراد می‌شود؟

جارت‌نویس

الف جمله‌های پایه و پیرو را در مثال‌های زیر مشخص کنید.

۱. درس‌هایت را غروب بخوان تا در امتحان قبول شوی.

جمله پایه:

جمله پیرو:

۲. همه گل را دوست دارند چون خیلی زیبات.

جمله پایه:

جمله پیرو:

۳. کودکی که بستنی می‌خورد چهار سال دارد.

جمله پایه:

جمله پیرو:

ب چند جمله پایه و پیرو از متن درس پیدا کنید و بنویسید.

ب متن درس را بخوانید و به پرسش‌های آن پاسخ دهید.

شناخت جمله پایه و پیرو

برخی جمله‌ها به تنهایی در متن
معنای کاملی ندارند. به آن‌ها جمله
پایه می‌گوییم! اما برخی جمله‌ها
همراه با یک حرف ربط مانند «که»،
«تا»، «چون»، «اگر»، «زیر» چون‌که...
همراه جمله پایه می‌آیند و معنای آن
را کامل می‌کنند به آن‌ها جمله **پیرو**
می‌گوییم.

به مثال‌های زیر توجه کنید:

۱. دانش‌آموزان به مدرسه می‌روند
تا درس بخوانند.

جمله پایه: دانش‌آموزان به مدرسه

می‌روند.

جمله پیرو: تا درس بخوانند.

۲. سردی که لباس سفید داشت،
پدر من بود.

جمله پایه: مرد پدر من بود.

جمله پیرو: که لباس سفید داشت.

جمله پایه: جمله اصلی است و
باید حتماً در جمله باشد! اما جمله

لباس سفید داشت. پیرو است و
می‌توانیم آن را حذف کنیم.

۵-۲. مرحله دوم: تکلیف هدف

دومین مرحله از روش تکلیف محور، تکلیف هدف است که زبان آموزان تکلیف را انجام می دهند. در این مرحله هم کار اصلی برعهده زبان آموزان است. معلم فقط درس را روخوانی می کند و تکلیف هایی طراحی می کند و بر انجام تکالیف نظارت می کند. مرحله تکلیف فرصت خوبی است تا زبان آموزان با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. در این مرحله استاد به عنوان یک نظارت کننده عمل می کند؛ به این معنا که زبان آموزان به صورت مستقل تکلیف را انجام می دهند و استاد به صورت غیر مستقیم نظارت و آنها را تشویق می کند تا در انجام تکلیف ها با هم مشارکت کنند. در این نمونه درس استاد ابتدا یک بار درس را برای زبان آموزان می خواند و سپس از آنها می خواهد تکالیف درک مطلب را انجام دهند. در ادامه چند سؤال مرتبط با موضوع درس در بخش بحث آزاد از زبان آموزان سؤال می کند این سؤال ها باعث می شود آنها بیشتر با موضوع درس آشنا شوند و اطلاعات خود را درباره آن به اشتراک بگذارند. بعد از بحث آزاد، نوبت به درک واژگان می رسد. در این مرحله زبان آموزان درک خوبی از متن پیدا کرده اند اما نسبت به واژگان ممکن است برخی از آنها را هنوز یاد نگرفته باشند. تکلیف درک واژگان کمک خواهد کرد که واژگان را خوب یاد بگیرند.

شادترین مردم چه کسانی هستند

۱. تحقیقات پژوهشگران نشان می‌دهد شاد بودن، بخش مهمی از زندگی و بهر از هر ثروتی است. شاد بودن با سلامتی ارتباط دارد. تقریباً همه مواقع هستند که شادی فقط لبخند به لب داشتن نیست. برخی پژوهشگران می‌گویند: «علاقه‌هایی مانند رضایت داشتن از کسبوکار (شغل)، امنیت اجتماعی، داشتن وقت آزاد، نداشتن درد و ونج، بودن در کنار دوستان و خانواده، وضع اقتصادی خوب، داشتن امکان تحصیل و ایستادن باعث شادکامی و نشاط مردم یک جامعه می‌شود». محققان از این گزیده‌ها استفاده کرده و شادترین و غمگین‌ترین مردم جهان را معرفی کرده‌اند.

۲. تحقیقات نشان می‌دهد افرادی که غذاهایی مانند انواع ماهی‌ها، سبزی‌ها (کاهو، کلم، اسفناج، آجیل (پسته، بادام، فندق)، انواع میوه‌هایی که ویتامین C دارند (برتقال، لیمو و...) را بیشتر مصرف می‌کنند، استرس و نگرانی کمتری دارند و بیشتر از دیگران شاد و خوشحال هستند. همچنین تحقیقات دیگری نشان می‌دهند که دانش‌آموزان و دانشجویان از بقیه افراد شادتر هستند.

۳. بیشتر مردم تلاش می‌کنند برای خود یک زندگی شاد فراهم کنند. آیات متعدد در قرآن کریم و احادیث معصومان (علیهم‌السلام) اهمیت موضوع شادی را در اسلام بیان می‌کنند. مفهوم «شادی» بارها با الفاظ مختلف در قرآن کریم آمده است. اسلام از مردم خواسته است که با ظاهری تمیز، مرتب و شاداب در اجتماع حاضر شوند.

۴. دین اسلام به تمام نیازهای روحی و جسمی انسان توجه داشته و به این نیاز بشری پاسخ داده و از آن‌ها خواسته است که بخشی از زندگی خود را به شادی و تفریح‌های حلال بپردازند. امام کاظم (علیه‌السلام) فرمودند: «کوشش کنید اوقات شما در روز چهار بخش باشد: قسمتی از زندگی برای عبادت و خلوت با خدا، بخشی برای کار و تلاش و زمانی از وقت برای وقت و آمد با انسان‌های خوب و ساعاتی نیز برای تفریح و لذت‌های حلال باشد».

۵. یکی از راه‌های شادمانی ورزش کردن است. ورزش و شادی ارتباط مستقیم با هم دارند. رسول اکرم (ص) فرمود: «ورزش و بازی کنید و تفریح داشته باشید! همانا من از اینکه در دین شما خشکی و بی‌نشاطی دیده شود، نازا می‌شوم». یکی دیگر از راه‌های ایجاد شادی و نشاط، مسافرت است. اسلام به سفر و گردش بسیار سفارش کرده است.

قرآن کریم در سوره عنکبوت، آیه ۲۰ این مهم را با جمله «در زمین سفر کنید» بیان کرده است. امام علی (ع) نیز فرمودند: «سفر پنج فایده دارد: اول تفریح و افساد روحی، دوم تحصیل درآمد برای زندگی، سوم آموختن دانش و تجربه، چهارم یادگیری آداب زندگی و پنجم آشنایی با بزرگان و انسان‌های خوب».

۱. نکات اصلی برای انتخاب هر چیزی، مثال: علی برای انتخاب مسرتلاکامی دارد.

یکی از آن ملاکها «عجیب» است. یعنی مسرتلا باید عجیب داشته باشد.

۲. سعد المظفر، ص ۲۰۹.

۳. «بیت‌الانسان» آیه از قرآن می‌باشد: «وَجَعَلْنَا مِنْكُمْ إِبْرَاهِيمَ وَنُوحًا وَادْرَجْنَاهُمْ فِي ذُرِّيَّتِهِ إِنَّ مِنَ الْإِنْسَانِ لَكَاذِبِينَ».

۴. «تکون من القرآن» من کتاب القرآن و شاعر غیر «الانسان» خلق کرده «وَجَعَلْنَا مِنْكُمْ إِبْرَاهِيمَ وَنُوحًا وَادْرَجْنَاهُمْ فِي ذُرِّيَّتِهِ إِنَّ مِنَ الْإِنْسَانِ لَكَاذِبِينَ».

مسرتلاکامی، ج ۸، ص ۱۱۵.

۵-۳. سؤال‌های درک مطلب

با توجه به متن به سؤال‌ها پاسخ دهید.

۱. آیا شادی فقط لیختن زدن است؟ توضیح دهید.
۲. افراد چه غذاهایی بخورند تا بیشتر شاد باشند؟
۳. اسلام برای رسیدن به شادی چه سفارش‌هایی کرده است؟
۴. امام کاظم (علیه السلام) درباره تقسیم اوقات چه سفارشی فرمودند؟

ب. با توجه به متن، ایده اصلی، هر بند را مشخص کنید.

بند	ایده اصلی، بند (یا اگراف)
۱	الف) تأکید قرآن و احادیث بر اهمیت شاد بودن
۲	ب) تأثیر انواع غذا، آجیل و میوه‌ها در شادی انسان
۳	پ) راه‌هایی برای شاد بودن در دین اسلام
۴	ت) نظر محققان درباره گریه‌های شاد بودن
۵	ث) توجه دین اسلام به تمام نیازهای روحی و جسمی انسان

۱. با توجه به متن، اسلام از مردم چه خواسته است؟
۲. امام علی (علیه السلام) چه قوانینی را برای سمر بیان می‌کند؟
۳. درباره خردتای بگوید چه چیزهایی شما را شاد و چه چیزهایی شما را ناراحت و غمگین می‌کند؟
۴. چگونه می‌توانیم بیشتر شاد باشیم و کمتر ناراحت و غمگین باشیم؟

۵-۴. سؤال‌های درک‌واژگان و بیاموزیم

الف) با توجه به جمله‌ها، واژه‌های مناسب را انتخاب کنید.

۱. وقتی مردم در شهر یا کشور خود راحت زندگی می‌کنند و کسی آن‌ها را آزار نمی‌دهد، می‌گوییم مردم آنجا دارند.

امنیت اجتماعی / ترس

۲. وقتی کسی پول و ثروت زیادی دارد، می‌گوییم او خوبی دارد.

وضع اقتصادی / تحمیلات

۳. وقتی می‌گوییم آيات متعدد در قرآن کریم و احادیث درباره سفر آمده است، یعنی این موضوع خیلی دارد.

اهمیت / بااهمیت

۴. وقتی می‌گوییم سفر نشاط می‌آورد، یعنی سفر باعث انسان می‌شود.

خوشحال / شادی

۵. وقتی می‌گوییم غذاهای این رستوران خیلی خوب، تازه، خوشمزه و سالم هستند، یعنی غذاهای آنجا خوب است.

کیفیت / کمیت

۶. وقتی درباره درستی یک موضوع سوال می‌رسیم یا تحلیل و جستجو می‌کنیم، درباره درستی آن موضوع می‌کنیم.

بررسی می‌کنیم / اشتباه می‌کنیم

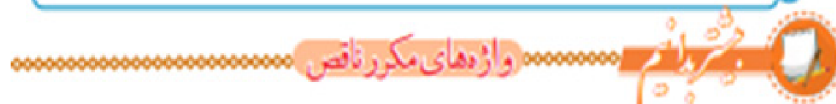
ب) واژه مناسب را برای هر جمله انتخاب کنید و یک جمله با واژه درست بنویسید (یک واژه اضافه است).

(کیفیت / روحی و جسمی / بی‌نشاطی / نیازهای روحی)

۱. من دوست ندارم در دینکاری شما خستگی و دیده شود.

۲. آن لصاب همیشه گوشتهای تازه و با می‌فروشد.

۳. انسان از نیازهای جسمی مهم‌تر هستند.

به مثال‌های زیر توجه کنید:

فکر مکرر چیزمیز / شلوغ پیوغ / کیف میف / آخم و تخم

در زبان فارسی هرگاه در گفتار یا نوشتار واژه‌ای را تکرار کنیم و با آن واژه جدید بسازیم، به آن واژه مکرر می‌گوییم. در تکرار تمام یا قسمتی از واژه تکرار می‌شود و واژه‌ای با معنای جدید می‌سازد. گاهی فقط حرف اول واژه تغییر می‌کند؛ مانند «کیف میف» و گاهی بین واژه اول و واژه دوم «و» قرار می‌گیرد؛ مثل «آخم و تخم». واژه‌هایی که به این صورت ساخته می‌شوند، مفهوم تأکید، افزایش، جنس و ... را نشان می‌دهند.

پ) متن درس را با صدای بلند بخوانید.

۵-۵. مرحله سوم: پس تکلیف

در این مرحله تحلیل و تکمیل تکلیف هدف و تمرین برای حل مشکلات زبان آموزان زیر نظر استاد است. در کلاس‌های آموزش خواندن به روش تکلیف محور نباید به نکته‌های زبانی و دستور زبان بی‌اهمیت بود به همین دلیل در این بخش، دستور زبان را می‌توان آموزش داد. مباحث دیگر در این بخش می‌تواند انتخاب، تشخیص و طبقه‌بندی واژه‌ها و عبارت‌های متداول و تمرین‌های زبانی متناسب با سطح زبان آموز و محتوای درسی باشد.

تکلیف ۱: متن زیر را به دقت بخوانید و واژه‌های مکرر ناقص را پیدا کنید و زیر آن‌ها خط بکشید.

آرش کلاسی سوم است. او بسیار چاق و **تپل** است. دیروز او با سروصدای زیاد وارد خانه شد. خیلی خسته و گرسنه بود. به آنیز خانه رفت. با صدای بلند گفت: «مامان، دفتر علی رو کجا گذاشتی؟» مادر با مهربانی گفت: «پسرم دفترها توی کمده. کمدهت خیلی **شلوغه** باید مرتبش کنی.» آرش دو **کمدش** را باز کرد. همه **لباس**‌هایش را نامرتب روی هم انداخته بود و وقتی دو کمد را باز کرد، لباس‌ها روی **سرش** ریخت. بالاخره دفتر را پیدا کرد. دفتر پاره‌پوره شده بود. آنقدر تل و تونق کرد تا مادرش آمد و ورق‌های دفتر را چسباند. فوراً **دفتر** را برداشت و به سوی کوچه رفت و علی را صدا زد. علی که **کیف** سنگین به دست داشت. علی وقتی دفترش را دید، فریاد زد: «دفترم پاره پوره شده. این طوری امتحان‌داری می‌کنی؟» آرش خجالت کشید. **بچه‌ها** او را نگاه می‌کردند. دیگر کسی با او دوست نبود. او آخرین دوستش را هم از دست داد.

تکلیف ۲: به کمک استاد خود با واژه‌های رنگی در بند بالا، واژه‌ها مکرر ناقص بسازید.

مثال: تپل، تپل

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۷. نتیجه

روش تکلیف‌محور برای زبان‌آموزانی طراحی می‌شود که بتوانند از زبان خود در دنیای واقعی استفاده کنند. معلم در این رویکرد نیازمند داشتن مهارت‌های اصلی کلاس‌داری است و داشتن تجربه آموزش، مزیت است. یکی از مهارت‌هایی که استاد آموزش زبان فارسی باید دارا باشد، آشنایی با راهبردهای یادگیری در مهارت‌های مختلف و در این تحقیق راهبردهای درک خواندن است. منظور از راهبردها در خواندن، مجموعه‌ای از رفتارها، گام‌ها، عملیات و یا طراحی‌هایی است که به‌وسیله زبان‌آموزان استفاده می‌شود تا بتوانند متونی که می‌خوانند آسانتر، سریعتر، لذت بخش‌تر و موثرتر درک کنند و انتقال یادگیری به موقعیت‌های جدید را ممکن سازند و با اجرای دقیق راهبردها موجب توسعه توانایی‌های زبانی خود شوند. اغلب فراگیران با درک بهتر راهبردهای یادگیری، انگیزه بیشتری برای پیشرفت تحصیلی پیدا می‌کنند و می‌توانند پیشرفت تحصیلی خود را بهبود بخشند؛ بنابراین آشنایی با این راهبردها، به فراگیران کمک می‌کند تا مهارت‌هایی را که در طول دوران تحصیل به آن نیاز دارند، رشد و توسعه دهند. شناسایی و تقویت این راهبردها به افراد کمک می‌کند تا با تکیه بر توانایی‌های خود، کشف و تقویت آنها، قادر باشند با موفقیت کامل تحصیلات خود را پشت سر بگذارند. در این مقاله نویسنده به عنوان نمونه یک درس به شیوه تکلیف‌محور تهیه نمود تا فرایند آموزش راهبردها را به شکل محسوس‌تر بیان کند و بیست و پنج راهبرد نیز در متن مقاله ذکر گردید تا استادان آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان به تناسب متن آموزشی از یک یا چند راهبرد استفاده کنند و زبان‌آموزان را با این مهارت‌ها آشنا کنند. گفتنی است در درس‌هایی که به شیوه تکلیف‌محور تدوین شده است، راهبردهای مستقیم در مهارت خواندن را می‌توان در بخش اول (پیش‌تکلیف) بعد از ایجاد آمادگی ذهنی به طور ساده و قابل فهم به زبان‌آموزان آموخت و برای ارزیابی میزان یادگیری، تکلیفی را برای آنها در نظر گرفت. در این مرحله استاد پس از اطمینان از فراگیری راهبرد به‌وسیله زبان‌آموزان، آنها را برای خواندن همراه با بهره‌گیری از راهبرد تشویق می‌کند. در ادامه زبان‌آموزان باید با راهبرد (راهبردهایی) که در این جلسه یا جلسه‌های قبل آموخته‌اند به سراغ متن بروند و سعی کنند متن را به‌وسیله آن

راهبرد درک کنند. استاد در حین فرایند به کارگیری راهبردها، نقش تسهیل گر را به عهده دارد و هر جا که زبان آموزان نیاز به کمک دارند، استاد نقش خود را به خوبی ایفا می کند. آنچه از بررسی راهبردها در کتاب های آموزشی برمی آید آن است که آنچه در آموزش مهارت خواندن نقشی شایان ایفا می کند، توسل به راهبردهایی است که متناسب با سطح، سبک متن و نیز هدف و نیاز فراگیران طراحی و تدوین می شود که در این میان کتاب های خواندن دانشگاه مجازی المصطفی تا حد قابل توجهی به این مهم پرداخته است.

۸. منابع

۱. جعفری، فاطمه و همکاران، (۱۳۹۶). خواندن و درک مطلب فارسی، ویژه زبان آموزان غیر ایرانی، دوره میانی، چاپ دوم، تهران، دانشگاه تهران.
۲. پورطاهریان، زبیده و همکاران، (۱۳۹۱). نقش راهبردهای فراشناختی خواندن و عادت‌های مطالعه در انگیزش پیشرفت دانش آموزان دختر. دانشگاه سمنان.
۳. داوری، حسین، (۱۳۹۶). خواندن به مثابه یک مهارت راهبردمحور: حلقه مفقوده در نظام آموزشی ایران. فصلنامه پژوهش‌های خواندن، ۲۵-۳۵.
۴. سیفوری، زهره، (۱۳۹۱). ارتقاء مهارت خواندن و درک مطلب از طریق آموزش راهبردهای فراشناختی: تاثیر رشته تحصیلی و جنسیت، دوره پاییز، شماره ۵.
۵. شیخ‌الاسلامی، راضیه، خیر، محمد، (۱۳۸۵). بررسی رابطه باورهای انگیزشی و استفاده از راهبردهای یادگیری زبان انگلیسی در بین دانشجویان، سال دهم، شماره ۳۷.
۶. صحرایی، رضامراد، خالقی‌زاده، شراره، (۱۳۹۲). راهبردهای یادگیری زبان دوم، در جستجوی نمایه‌ای برای زبان فارسی، فصل‌نامه روان‌شناسی تربیتی، شماره ۲۶.
۷. صحرایی، رضامراد و همکاران، (۱۳۹۵)، لذت خواندن برای فارسی‌آموزان سطح پیش‌میانی و میانی، تهران، فاطمی.
۸. عاشوری جمال، طالع‌پسند سیاوش، بیگدلی، ایمان‌الله، (۱۳۹۰). نقش راهبردهای انگیزشی، راهبردهای شناختی و یادگیری از همتایان در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی زبان انگلیسی، پژوهش‌های نوین روان‌شناختی، سال ششم، شماره ۲۴.
۹. عباسیان، راضیه؛ عابدی، احمد؛ نصرآزادانی، سحر و سیفی، زهرا. (۱۳۹۲). اثربخشی برنامه فراشناخت پانورا و فلیپو بر خودپنداره کودکان با اختلال یادگیری ریاضی. ناتوانی‌های یادگیری.
۱۰. عیسی‌نژاد، امید و علیدادی، حسن، (۱۳۹۷). رابطه خودتنظیمی یادگیری و راهبردهای فراشناختی خواندن با مشکلات یادگیری به زبان دوم در دانش‌آموزان دو زبانه. مجله روان‌شناسی و روان‌پزشکی شناخت، سال پنجم.
۱۱. کرمانی، معصومه و همکاران، (۱۳۹۸). «پارسا، خواندن(۲)». آموزش زبان فارسی، مهارت خوانداری. قم، جامعه المصطفی العالمیه.
۱۲. کولیوندی، احمد و همکاران، (۱۳۹۸). «پارسا، خواندن(۱)». آموزش زبان فارسی، مهارت خوانداری. قم، جامعه المصطفی العالمیه.
۱۳. مختاری، شهره و همکاران، (۱۳۹۸). «پارسا، خواندن(۳)». آموزش زبان فارسی، مهارت خوانداری. قم، جامعه المصطفی العالمیه.

۱۴. مهقانی، سعید جمال‌الدین و جناآبادی، حسین (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش راهبردهای یادگیری خودتنظیمی بر انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری. دوفصل‌نامه راهبردهای شناختی در یادگیری» سال هفتم، شماره ۱۲.
۱۵. میرازی حساریان، محمد باقر، (۱۳۹۵). خواندن و درک مطلب متون فارسی، برای فارسی‌آموزان (سطح میانی). چاپ دوم، قزوین، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی «ره» قزوین.
۱۶. میردهقان، مهین‌ناز و همکاران، (۱۳۹۷). مجموعه آموزشی پرفا. چاپ اول، تهران، دانشگاه شهید بهشتی و مؤسسه نگارستان اندیشه.
۱۷. متولی، سید محمد. (۱۳۷۶). بررسی تاثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر خواندن، درک مطلب و سرعت یادگیری دانش‌آموزان کلاس‌های اول دبیرستان‌های دخترانه شهرستان فردوس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی.
۱۸. وکیلی‌فرد امیررضا، خالقی‌زاده، شراره (۱۳۹۳). «راهبردهای یادگیری زبان فارسی: بررسی ارتباط بین ملیت با به کارگیری راهبردها در میان فارسی‌آموزان غیر ایرانی فصل‌نامه جستارهای زبانی»، دوره ۵، شماره ۲.
۱۹. یعقوبی، ابوالقاسم، محقق، حسین، جعفری، مجید، یاری‌مقدم، نفیسه، (۱۳۹۲). «تاثیر آموزش راهبردهای یادگیری خودتنظیمی بر ادراک شایستگی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان»، دوره ۹، شماره ۱. ۱۵۵-۱۸۳.
- ۲۰.-Block, E. (۱۹۹۶), The Comprehension Strategies of Second Language Readers, TESOL Quarterly, ۴۶۳۸۰, ۰۲
- ۲۱.-Brown, D. & Palincsar, A. (۱۹۹۸), Guided, Cooperative Learning and Individual
۲۲. Knowledge Acquisition, in Knowledge, learning and instruction, L. B. Resnick (Ed.), Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, pp. ۴۵۶-۳۸۳
- ۲۳.-Duffy, G. (۱۹۸۳), Teacher's progress toward becoming expert strategy teachers, Elementary School Journal, ۸۴(۰), pp. ۶۰۲-۶۲۸.
- ۲۴.-Jalal, R., Learning Persian as a Academic Achievement and Self-Regulation Strategies for Second Language.
- ۲۵.-Janzen, J. (۲۰۲۰), Teaching strategic reading, in Methodology in Language Teaching, J. Richards & W. Renandya (Eds.), Cambridge: Cambridge University

Press, pp. ۰۸۴-۰۹۲

۲۶.-Sedighifar, Z. & Sharifi, M. The Study of the Relationship Between Language Learning Strategies and L۲ Proficiency.

۲۷.-Rubin, J. (۱۹۸۷). Learner Strategies: Theoretical Assumptions, Research History

۲۸.and Typology. In A. Wenden & J.

۲۹.- Rubin (Eds.). Learners strategies in Language Learning. (Pp. ۳۰ -۱۵). Englewood. N.J.: Prentice Hall International.

۳۰.-Pearson, P. D. & Fielding, L. (۱۹۸۶), Comprehension instruction in Handbook of Reading Research, R. Barr, et. al. (Eds.), White Plains, NY: Longman

۳۱.-Faerch, C., & Kasper, G. (Eds.) (۱۹۸۰), Strategies in Interlanguage Communication (pp.۷۴-۶۱). London: Longman

۳۲.-Oxford, R. L., (۱۹۹۰). Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know. Boston: Heinle & Heinle.

۳۳.-Cohen, A. D. (۱۹۹۸). Strategies in Learning and Using a Second Language. London, New York: Longman.

۳۴.-Chamot, A. U., & Kupper, L. (۱۹۸۹). Learning strategies in foreign language instruction. Foreign Language Annals, ۲۴-۱۳, (۱)۲۲

۳۵.- Grabe, W. (۰۲۲۰), Dilemmas for the development of second language reading abilities, in Methodology in Language Teaching, J. Richards & W. Renandya (Eds.),

۳۶.Cambridge: Cambridge University Press, pp. ۰۹۶-۰۲۲

۳۷.-McNamara, D. S. (۰۲۲۲), Reading Comprehension Strategies, New York: Lawrence

۳۸.Erlbaum Associates.